

A photograph of a man in a green shirt and blue jeans walking away from the camera on a paved path. A small child with curly hair is riding a wooden balance bike ahead of him. The path is lined with green trees and bushes. In the background, there are residential houses and a playground with wooden structures. A black lamppost stands on the right side of the path. The scene is bathed in warm, golden light, suggesting late afternoon or early morning.

VAN SPORTAANBOD NAAR BEWEGINGSVRIJHEID

Waarom een mensgerichte gemeente al bij de
allerkleinsten begint

Abstract

Een jong kind beweegt niet omdat er een regeling bestaat. Het beweegt omdat de wereld daaromheen uithodigt.

Over preventie, publieke ruimte en de vraag of wij jonge kinderen pas zien wanneer zij een probleem worden.

Peter Paul Doodkorte i.s.m. De Overkant & Verruim de Horizon

Info@doodkorte.nl

Van sportaanbod naar bewegingsvrijheid

Waarom een mensgerichte gemeente al bij de allerkleinsten begint

Er is iets merkwaardigs aan de manier waarop wij naar jonge kinderen kijken. We weten dat de eerste levensjaren van grote betekenis zijn voor motoriek, gezondheid, zelfvertrouwen en gewoonten. We spreken graag over preventie, kansengelijkheid en een stevige sociale basis. Maar juist kinderen van nul tot vier jaar blijken in het gemeentelijke beweegbeleid opvallend vaak buiten beeld te vallen.

Dat is geen klein uitvoeringsprobleem. Het zegt iets over de manier waarop wij het sociaal domein hebben georganiseerd. Over de neiging om pas in beweging te komen wanneer er een probleem zichtbaar is. Over tijdelijke programma's die moeten oplossen wat eigenlijk een duurzame publieke opdracht zou moeten zijn. En over een systeem dat bewegen al snel reduceert tot sportaanbod, terwijl jonge kinderen vooral ruimte nodig hebben: om te kruipen, te vallen, te klimmen, te rennen, te spelen en opnieuw te beginnen.

Wie jonge kinderen wil laten bewegen, moet niet beginnen met de vraag welk aanbod we inkopen. De eerste vraag is of het dagelijks leven van jonge gezinnen daar überhaupt ruimte voor laat.

De vergeten leeftijd

Uit recent onderzoek naar de inzet van BRC-functionarissen blijkt dat gemeenten voor kinderen van nul tot vier jaar veel minder vaak structureel werken aan beweegstimulering dan voor kinderen in de basisschoolleeftijd. Voor vier- tot twaalfjarigen is de inzet bijna vanzelfsprekend geworden. Voor de jongste kinderen veel minder. Meer dan de helft van de gemeenten wil zich niet extra inzetten, of weet eenvoudigweg niet of dat zal gebeuren.

Het is verleidelijk om daarin slechts een gebrek aan geld, uren of beleidsaandacht te zien. Die factoren spelen ongetwijfeld een rol. Maar het probleem begint eerder. De leeftijd van nul tot vier valt tussen onze systemen. Het kind zit nog niet op school. Het heeft geen sportvereniging nodig om te kunnen bewegen. Het dient zelf geen aanvraag in. Het verschijnt niet in de gemeentelijke statistiek omdat het onvoldoende participeert. En zolang er geen ontwikkelingsachterstand, overgewicht, jeugdhulpvraag of andere zorgelijke registratie is, blijft het gemakkelijk onzichtbaar.

Zo ontstaat een vreemde bestuurlijke werkelijkheid. Iedereen zal beamen dat de eerste jaren ertoe doen. Maar niemand voelt zich vanzelfsprekend verantwoordelijk voor de samenhang. Sport verwijst naar gezondheid. Gezondheid naar jeugd. Jeugd naar kinderopvang. Kinderopvang naar ouders. Ouders naar het aanbod. En ondertussen groeit een kind op in een omgeving die wel of niet uitnodigt tot bewegen.

Dat is niet de schuld van één beleidsmedewerker, één buurtsportcoach of één organisatie. Het is de uitkomst van een manier van organiseren waarin het gewone leven van mensen wordt opgedeeld in afzonderlijke domeinen, budgetten en verantwoordingslijnen.

Een kind beweegt geen beleidsproduct

Wanneer wij spreken over beweegstimulering, denken we al snel aan een programma. Aan peutergym. Aan een buurtsportcoach. Aan een interventie met een naam, een methodiek en een aantal bereikbare deelnemers. Daar is niets mis mee. Een goed aanbod kan ouders ondersteunen, kinderen plezier laten beleven en professionals met elkaar verbinden.

Maar een jong kind beweegt niet omdat er een interventie bestaat. Het beweegt omdat de wereld daaromheen uitnodigt. Omdat er tijd is. Omdat een ouder mee naar buiten kan. Omdat de opvang ruimte maakt voor vrij spel. Omdat een stoep niet voelt als een racebaan. Omdat een plein niet is ontworpen om vooral niet aansprakelijk te zijn. Omdat een kind met een loopfiets de straat op kan zonder dat iedere beweging wordt beheerst, begrensd of georganiseerd.

Voor een kind van twee is bewegen geen afzonderlijke activiteit. Het is een manier van de wereld leren kennen. Het lichaam ontdekt evenwicht, snelheid, afstand, risico en vertrouwen. Het kind leert wat het kan, maar ook dat vallen niet het einde van de wereld is. Dat je opnieuw opstaat.

Dat je samen kunt rennen. Dat buiten zijn niet alleen gezond is, maar ook prettig.

Wie die werkelijkheid serieus neemt, kan niet blijven steken in de vraag hoeveel activiteiten zijn aangeboden. Dan moet ook worden gevraagd hoe een gewone dag eruitziet. Hoeveel tijd kinderen binnen doorbrengen. Of ouders zich veilig voelen in de buurt. Of de kinderopvang voldoende buitenruimte heeft. Of gezinnen met weinig geld, weinig netwerk of veel stress net zo gemakkelijk toegang hebben tot een uitnodigende leefomgeving als gezinnen voor wie alles al vanzelf gaat.

Preventie die pas begint wanneer het misgaat

In veel gemeenten is preventie een geliefd woord. Terecht. Iedereen begrijpt dat het beter is om problemen te voorkomen dan om ze later, met meer moeite en hogere kosten, te repareren. Toch organiseren we preventie vaak op een merkwaardige manier. We maken er een tijdelijk project van. We koppelen het aan een subsidieperiode. We wachten op een aanvraag. Of we richten ons pas op kinderen en gezinnen wanneer er een risico, een achterstand of een hulpvraag is vastgesteld.

Maar preventie die pas begint wanneer iemand als risicogeval herkenbaar is geworden, is vaak al een stap te laat.

Dat betekent niet dat ieder jong kind een zorgdossier nodig heeft. Integendeel. Juist de kracht van een goede sociale basis is dat kinderen niet eerst als probleem hoeven te verschijnen om gezien te worden. Een toegankelijke speeltuin, een veilige route naar de opvang, een pedagogisch medewerker met tijd en kennis, een ouder-kindmoment in de buurt, een consultatiebureau dat niet alleen meet maar ook meedenkt: het zijn geen spectaculaire maatregelen. Maar samen vormen zij de infrastructuur waarin ontwikkeling niet afhankelijk wordt van toeval, inkomen of de vaardigheid van ouders om de weg door systemen te vinden.

Dat is de essentie van vroegtijdig werken. Niet eerder ingrijpen in het leven van gezinnen, maar eerder voorwaarden scheppen waaronder zij het zelf kunnen dragen.

Een samenleving die pas aandacht heeft voor een kind wanneer het vastloopt, is niet werkelijk preventief. Zij is vooral goed geworden in laat reageren.

Wanneer samenwerking incidenteel blijft

Het onderzoek laat zien dat samenwerking rond jonge kinderen vaak wel bestaat, maar geregeld incidenteel is. Kinderopvang en peuteropvang worden bereikt. Sportverenigingen doen soms mee. Maar de verbinding met ouders, jeugdgezondheidszorg, verloskundigen en andere gemeentelijke afdelingen blijft achter. Ook de relatie met ruimtelijke ordening, mobiliteit, armoedebelid en sociaal werk is lang niet altijd vanzelfsprekend.

Daarin ligt precies de opgave. Niet omdat samenwerking op zichzelf een deugd is. Nederland heeft al genoeg overlegtafels waarop mensen met de beste bedoelingen elkaar vertellen dat integraal werken belangrijk is. De vraag is wat er in het dagelijkse leven van gezinnen verandert doordat professionals elkaar daadwerkelijk weten te vinden.

Een jeugdverpleegkundige die merkt dat een ouder nauwelijks buiten komt, heeft iets anders nodig dan een folder over beweegrichtlijnen. Een pedagogisch medewerker die ziet dat een peuter weinig beweegt, heeft niet alleen een lespakket nodig, maar ook ruimte om met ouders in gesprek te gaan. Een buurtsportcoach die een activiteit wil organiseren, moet weten welke gezinnen niet vanzelf komen en waarom.

Die vragen kunnen niet worden opgelost vanuit één beleidsterrein. Ze vragen om professionals die niet alleen hun eigen opdracht uitvoeren, maar ook naar de leefwereld durven kijken. Naar de vraag achter de vraag. Naar wat kinderen en ouders werkelijk helpt om een gewoon, gezond en verbonden dagelijks leven te leiden.

Van markt naar mens begint vroeg

[De beweging van markt naar mens](#) stelt een eenvoudige, maar ongemakkelijke vraag: organiseren we het sociaal domein rond wat mensen nodig hebben, of rond wat systemen kunnen inkopen, meten en verantwoorden?

Die vraag geldt ook hier. Als bewegen voor jonge kinderen vooral wordt opgevat als een product dat tijdelijk kan worden ingekocht, wordt de relatie met het gewone leven al snel verloren. Dan

telt de activiteit, maar niet altijd de omgeving. Dan telt het bereik, maar niet altijd wie buiten bereik blijft. Dan telt de regeling, maar niet altijd wat er na afloop van die regeling nog overeind staat.

Sportakkoorden, tijdelijke impulsen en combinatiefunctionarissen kunnen veel in beweging brengen. Zij hebben kennis, energie en verbinding toegevoegd aan lokale praktijken. Maar de onzekerheid die ontstaat wanneer zulke regelingen aflopen, legt ook iets bloot. Kennelijk behandelen wij een fundamentele ontwikkelvoorwaarde nog te vaak als een projectmatige extra.

Dat moet anders. Niet door alle verantwoordelijkheid bij gemeenten neer te leggen, alsof zij ieder gezinsleven kunnen sturen. Wel door te erkennen dat gemeenten een bijzondere verantwoordelijkheid hebben voor de voorwaarden waaronder kinderen opgroeien. Voor de openbare ruimte. Voor de verbinding tussen voorzieningen. Voor een kinderopvang die niet alleen opvangt maar ontwikkelkansen biedt. Voor een sociale basis waarin ouders niet pas steun vinden wanneer de zorgen hoog zijn opgelopen.

Van markt naar mens betekent in dit verband: minder denken in losse producten en meer in publieke relaties. Minder tijdelijke zichtbaarheid en meer langjarige aanwezigheid. Minder afrekenen op wat gemakkelijk te tellen is en meer oog voor wat mensen helpt om overeind te blijven.

Niet nóg een project, maar een publieke basis

Wat zou dat concreet betekenen? Allereerst dat bewegen van nul tot vier niet langer uitsluitend een sportthema is. Het is een opgave op het snijvlak van jeugd, gezondheid, kinderopvang, welzijn, mobiliteit, openbare ruimte en bestaanszekerheid. Niet omdat alles met alles verbonden moet worden, maar omdat een jong kind nu eenmaal geen onderscheid maakt tussen deze beleidsterreinen.

Voor een kind is een veilige stoep beweegbeleid. Een groene speelplek is gezondheidsbeleid. Een betaalbare ouder-kindactiviteit is armoedebelid. Tijd en aandacht in de kinderopvang zijn jeugdbeleid. Een goede verbinding met jeugdgezondheidszorg is preventie. En een buurt waarin ouders elkaar kennen, is misschien wel de meest onderschatte vorm van ondersteuning.

Dat vraagt om duurzame samenwerking, maar ook om een andere vorm van verantwoorden. Natuurlijk moet publiek geld zorgvuldig worden besteed. Natuurlijk moet een gemeente willen weten wat werkt. Maar wie alleen telt hoeveel kinderen deelnamen, mist de kern. Er moet ook worden gevraagd: welke gezinnen bereiken we niet? Voelen ouders zich welkom? Is er voor kinderen werkelijk ruimte om vrij te spelen? Weten professionals elkaar te vinden? Blijft er iets bestaan wanneer een tijdelijke regeling stopt?

Dat zijn lastigere vragen. Ze leveren geen eenvoudig dashboard op. Maar zij komen dicht bij de publieke waarde waar het om gaat.

De maat van het kind

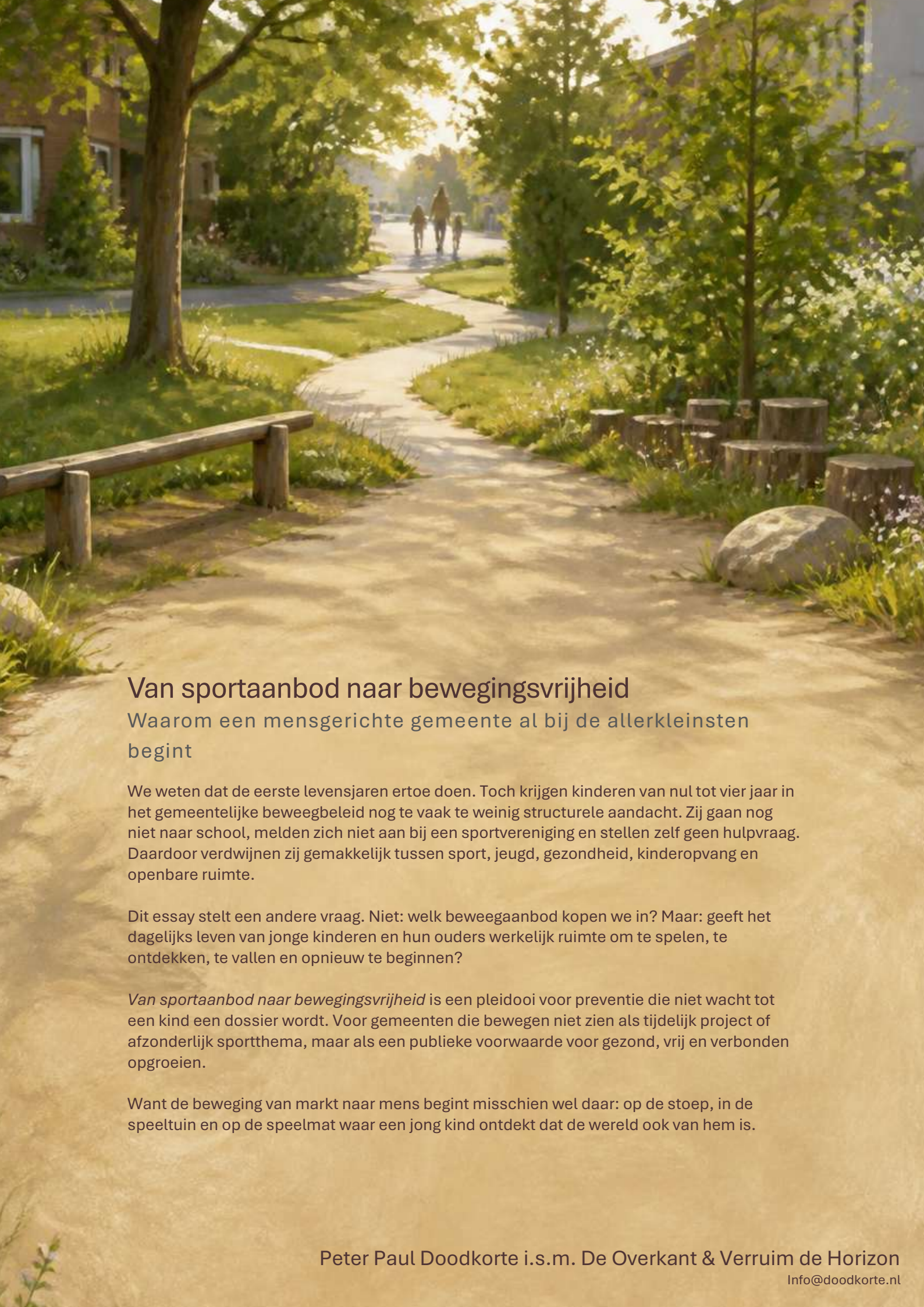
Misschien moeten we gemeenten daarom niet allereerst vragen hoeveel beweegaanbod zij voor jonge kinderen organiseren. Misschien moeten we een eenvoudiger vraag durven stellen.

Stel je een kind van twee voor. Kan dat kind veilig naar buiten? Is er ruimte om te bewegen zonder dat alles gepland of betaald moet worden? Is er een volwassene die tijd heeft om mee te kijken? Is de opvang een plek waar spelen en ontdekken vanzelfsprekend zijn? Kunnen ouders,

ook wanneer zij weinig geld, weinig tijd of weinig netwerk hebben, ergens terecht zonder eerst een probleem te hoeven bewijzen?

Als het antwoord op die vragen te vaak nee is, dan helpt een extra project maar beperkt. Dan is niet het kind tekortgeschoten. Dan schiet onze publieke omgeving tekort.

Een mensgerichte gemeente wacht niet tot een kind een casus wordt. Zij maakt ruimte voordat er een dossier is. Zij ziet bewegen niet als luxe, niet als bijlage bij sportbeleid en niet als tijdelijk programma, maar als onderdeel van een goed leven. En misschien begint de beweging van markt naar mens wel precies daar: op de stoep, in de speeltuin, op het grasveld en op de speelmat waar een jong kind ontdekt dat de wereld ook van hem is.

Van sportaanbod naar bewegingsvrijheid

Waarom een mensgerichte gemeente al bij de allerkleinsten begint

We weten dat de eerste levensjaren ertoe doen. Toch krijgen kinderen van nul tot vier jaar in het gemeentelijke beweegbeleid nog te vaak te weinig structurele aandacht. Zij gaan nog niet naar school, melden zich niet aan bij een sportvereniging en stellen zelf geen hulpvraag. Daardoor verdwijnen zij gemakkelijk tussen sport, jeugd, gezondheid, kinderopvang en openbare ruimte.

Dit essay stelt een andere vraag. Niet: welk beweegaanbod kopen we in? Maar: geeft het dagelijks leven van jonge kinderen en hun ouders werkelijk ruimte om te spelen, te ontdekken, te vallen en opnieuw te beginnen?

Van sportaanbod naar bewegingsvrijheid is een pleidooi voor preventie die niet wacht tot een kind een dossier wordt. Voor gemeenten die bewegen niet zien als tijdelijk project of afzonderlijk sportthema, maar als een publieke voorwaarde voor gezond, vrij en verbonden opgroeien.

Want de beweging van markt naar mens begint misschien wel daar: op de stoep, in de speeltuin en op de speelmat waar een jong kind ontdekt dat de wereld ook van hem is.